

CRNA GORA
ZAVOD ZA SOCIJALNU I DJEČJU ZAŠTITU

**IZVJEŠTAJ O RADU USTANOVA ZA SMJEŠTAJ ODRASLIH LICA
SA INVALIDITETOM I STARIH LICA
U CRNOJ GORI ZA 2018. GODINU**

Podgorica,
april, 2019. godina

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
1.1. Normativni okvir za pružanje usluge smještaja odraslih lica sa invaliditetom i starih lica.....	4
1.2. Metodološki okvir.....	5
2. OPŠTI PODACI O USTANOVAMA ZA SMJEŠTAJ ODRASLIH LICA SA INVALIDITETOM I STARIH LICA.....	6
3. LJUDSKI RESURSI U USTANOVAMA	7
4. STRUČNO USAVRŠAVANJE ZAPOSLENIH.....	12
5. KAPACITETI USTANOVA ZA PRUŽANJE USLUGE SMJEŠTAJA ODRASLIH I STARIH.....	14
6. KORISNICI USLUGE SMJEŠTAJA.....	16
6.1. Osnovne karakteristike korisnika usluge smještaja za odrasla i stara lica.....	17
6.2. Specifične karakteristike korisnika usluge smještaja za odrasla i stara lica.....	24
6.3. Stručni poslovi u ustanovama za smještaj odraslih i starih...30	30
7. PRUŽANJE USLUGA SMJEŠTAJA.....	33
8. ZAKLJUČCI.....	35

1. UVOD

Predmet ovog izvještaja je rad pružalaca usluge smještaja odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u Crnoj Gori za 2018. godinu. Izvještaj o radu ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica je jedan od izvještaja o radu koji priprema i publikuje Zavod za socijalnu i dječju zaštitu u skladu sa zakonskim određenjima i povjerenim poslovima praćenja sistema socijalne zaštite.

Cilj sačinjavanja izvještaja je informisanje nadležnih institucija, stručne i šire javnosti o brojčanom stanju i najvažnijim kretanjima u oblastima institucionalnog smještaja na teritoriji Crne Gore.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu u skladu sa svojom djelatnošću koja je definisana u članu 121 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i člana 47 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, izrađuje analize i izvještaje u oblasti socijalne zaštite, istražuje djelatnost i efekte socijalne zaštite, kao i prati kvalitet stručnog rada i pružanje usluga kod pružaoca usluga.

Izvještaj obuhvata podatke iz sljedeće tri ustanove: JU Dom starih “Grabovac” Risan, JU Dom starih “Bijelo Polje” Bijelo Polje i JU Dom starih “Pljevlja” Pljevlja.

U uvodnom dijelu prikazane su informacije o normativnom dijelu kojim se uređuje djelatnost ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica i metodološkom okviru u procesu prikupljanja podataka. Pored uvodnog dijela, izvještaj sadrži osnovne podatke o ustanovama koje pružaju uslugu smještaja odraslim licima sa invaliditetom i starim licima, zatim prikaz ljudskih resursa u

ustanovama. Takođe, izvještaj sadrži podatke o kapacitetima ustanova, podatke o strukturi korisnika kao i stručni rad sa korisnicima domskog smještaja.

Izvještaj je sačinjen na osnovu podataka koji su dobijeni od ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica.

1.1. Normativni okvir za pružanje usluge smještaja odraslih lica sa invaliditetom i starih lica

Normativni akti koji u najvećoj mjeri uređuju uslugu smještaja odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u sistemu socijalne zaštite u Crnoj Gori su:

- Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore”, br. 27/13, 1/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17, 42/17 i 50/17);
- Porodični zakon (“Službeni list Crne Gore”, br.1/07 od 09.01.2007, 53/16 od 11.08.2016);
- Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih ("Službeni list Crne Gore", br. 58/14 od 29.12.2014, 21/16 od 25.03.2016, 15/18 od 09.03.2018);
- Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje i oduzimanje licence za rad stručnim radnicima u oblasti socijalne i dječje zaštite ("Službeni list Crne Gore",br.73/17od 03.11.2017);
- Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje, suspenziju i oduzimanje licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite ("Službeni list Crne Gore", br. 38/18 od 13.06.2018);
- Pravilnik o bližim uslovima i standardima za obavljanje stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 56/13 od 06.12.2013, 14/14 od 22.03.2014).

Saglasno poslovima utvrđenim Zakonom o socijalno i dječjoj zaštiti i Odlukom o izmjeni dopuni odluke o organizovanju javne ustanove za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica ("Službeni list Crne Gore", br.6/19 od 30.01.2019), djelatnost Doma obuhvata:

- Pružanje usluga smještaja odraslim licima sa invaliditetom i starim licima;
- Pružanje usluga podrške za život u zajednici;
- Pružanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga;
- Pružanje stručne podrške i sprovođenje odgovarajuće obuke pružaocima usluge porodičnog smještaja;
- Radno-okupaciono angažovanje, koje se odnosi na obezbjeđivanje radne i okupacione terapije, kulturno-zabavnih aktivnosti i sl.;
- Zdravstvenu zaštitu koja se obezbjeđuje, u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju.

Vlada Crne Gore se, u procesu preuzimanja neophodnih aktivnosti na poboljšanju socijalno-ekonomskog položaja građana, posebno starijih, opredeljuje za jasno strateško planiranje s ciljem unapređenja položaja starijih u oblasti socijalne zaštite. Osnov za donošenje Strategije je Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kojim je propisano da se socijalna i dječja zaštita ostvaruju u skladu sa strateškim dokumentima, kojima se utvrđuju dugoročni ciljevi i prioriteti razvoja socijalne i dječje zaštite. Vlada Crne Gore usvojila je Strategiju razvoja socijalne zaštite starijih za period od 2018. godine do 2022. godine sa akcionim planom.

1.2. Metodološki okvir

Izvještaj o radu ustanova socijalne zaštite koje pružaju usluge smještaja odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u Crnoj Gori za 2018. godinu sačinjen je na osnovu pojedinačnih statističkih i narativnih izvještaja koji je svaki pružalac usluge u obavezi da dostavi Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu.

Pružaoци usluge izrađuju godišnje izvještaje, statističke podatke po struktuiranim oblastima izvještavaju u narativu. Osnov za izradu godišnjih statističkih izvještaja su evidencija i dokumentacija o radu ustanove i korisnicima usluge. Statistički podaci koje dostavljaju ustanove počivaju na evidencijama koje nijesu dovoljno uređene niti ujednačene, što podatke čini nedovoljno pouzdanim.

Ustanove, informacije o svakom korisniku unose u informacioni sistem socijalnog staranja, ali su neki podaci još uvijek nedostupni, te je potrebno voditi paralelnu evidenciju o korisnicima. Takođe, neophodno je da se način evidencije ujednači za sve ustanove, a posebno kod izrade početnog plana za smještaj kao i revizije individualnih planova za svakog korisnika.

2. OPŠTI PODACI O JAVNIM USTANOVAMA ZA SMJEŠTAJ ODRASLIH LICA SA INVALIDITETOM I STARIH LICA

Javne ustanove za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u Crnoj Gori su:

- JU Dom starih “Grabovac” Risan;
- JU Dom starih “Bijelo Polje”;
- JU Dom starih “Pljevlja” .

JU Dom starih “Grabovac” Risan je osnovan 1947. godine, a u septembru mjesecu 2018. godine Ministarstvo rada i socijalnog staranja je izdalo licencu za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite.

JU Dom starih "Bijelo Polje" Bijelo Polje je osnovan 2010. godine , u julu mjesecu 2018. godine , Ministarstvo rada i socijalnog staranja je izdalo licencu za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite.

JU Dom starih "Pljevlja" Pljevlja je počeo sa radom u aprilu mjesecu 2018. godine, a u februaru mjesecu 2019. godine Ministarstvo rada i socijanog staranja je izdalo licencu za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite.

3. LJUDSKI RESURSI U USTANOVAMA ZA SMJEŠTAJ ODRASLIH LICA SA INVALIDITETOM I STARIH LICA

Prema podacima dobijenim od ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica, na dan 31.12.2018. godine, u ustanovama je angažovano ukupno 235 izvršilaca od kojih je 94,89 % u radnom odnosu na neodređeno vrijeme. Tokom 2018. godine, na određeno vrijeme je angažovano ukupno 4 radnika, za obavljanje privremenih i povremenih poslova je 1 radnik, a po ugovoru o djelu 6 radnika. Tokom predhodne godine u ustanovama je bio angažovan 1 volonter, a pripravnici nijesu bili angažovani.

Tabela br.1: Broj svih zaposlenih i ostalih angažovanih u ustanovi na dan 31.12.2018. godine

Status zaposlenih i ostalih angažovanih izvršilaca	Broj
Radni odnos zasnovan na neodređeno vrijeme	223
Radni odnos zasnovan na određeno vrijeme	4
Angažovanje na obavljanju privremenih i povremenih poslova	1
Angažovanje po osnovu ugovora o djelu	6
Pripravnici	0
Volonteri	1
UKUPNO	235

Prema čl. 123 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti “stručni radnici su socijalni radnik, psiholog, pedagog, andragog, specijalni pedagog, pravnik, sociolog, defektolog, specijalni edukator, rehabilitator i doktor medicine”.

U narednoj tabeli su prikazani podaci o broju stručnih radnika prema obrazovnom profilu, na dan 31.12.2018. godine. U ustanovama za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica angažovano je ukupno 22 stručna radnika, što čini 9,36% od ukupnog broja zaposlenih.

Tabela br.2: Broj zaposlenih stručnih radnika prema stručnom profilu na dan 31.12.2018. god.

Stručni profil stručnih radnika	Broj
Socijalni radnik	10
Psiholog	5
Pedagog	0
Andragog	0
Specijalni pedagog	0
Pravnik	4
Sociolog	1
Defektolog	0
Specijalni educator	0
Rehabilitator	0
Doktor medicine	2
UKUPNO	22

Prema čl. 123 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti “stručni saradnici su lica druge struke, sa visokim obrazovanjem, koji obavljaju poslove kod pružaoca usluga”.

U narednoj tabeli su prikazani podaci o broju stručnih saradnika prema obrazovnom profilu, na dan 31.12.2018. godine. U ustanovama za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica angažovano je ukupno 24 stručna saradnika, što čini 10,21% od ukupnog broja zaposlenih.

Tabela br.3:Broj zaposlenih stručnih saradnika prema stručnom profilu na dan 31.12.2018. g.

Stručni profil stručnih saradnika	Broj
Fizioterapeut(VSS)	6
Medicinski tehničari (VSS)	6
Ekonomisti	11
Inženjeri	1
UKUPNO	24

Prema čl. 123 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti “saradnici su lica sa srednjim obrazovanjem , koji obavljaju poslove kod pružaoca usluga”.

U narednoj tabeli su prikazani podaci o broju saradnika prema obrazovnom profilu, na dan 31.12.2018. godine. U ustanovama za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica angažovano je ukupno 189 saradnika, što čini 80,43% od ukupnog broja zaposlenih.

Tabela br. 4:Broj zaposlenih saradnika koji rade neposredno sa korisnicima u ustanovi na dan 31.12.2018. godine

Stručni profil saradnika	Broj
Medicinska sestra	65
Njegovateljica	17
Fizioterapeut (SSS)	2
Radno-okupacioni saradnik	3
Administrativni radnici	12
Tehnički radnici (kuvar, tehnička služba, magacioner, frizer, vozač, portir, spremačica, krojač, servirkaradnici u vešeraju...)	90
UKUPNO	189

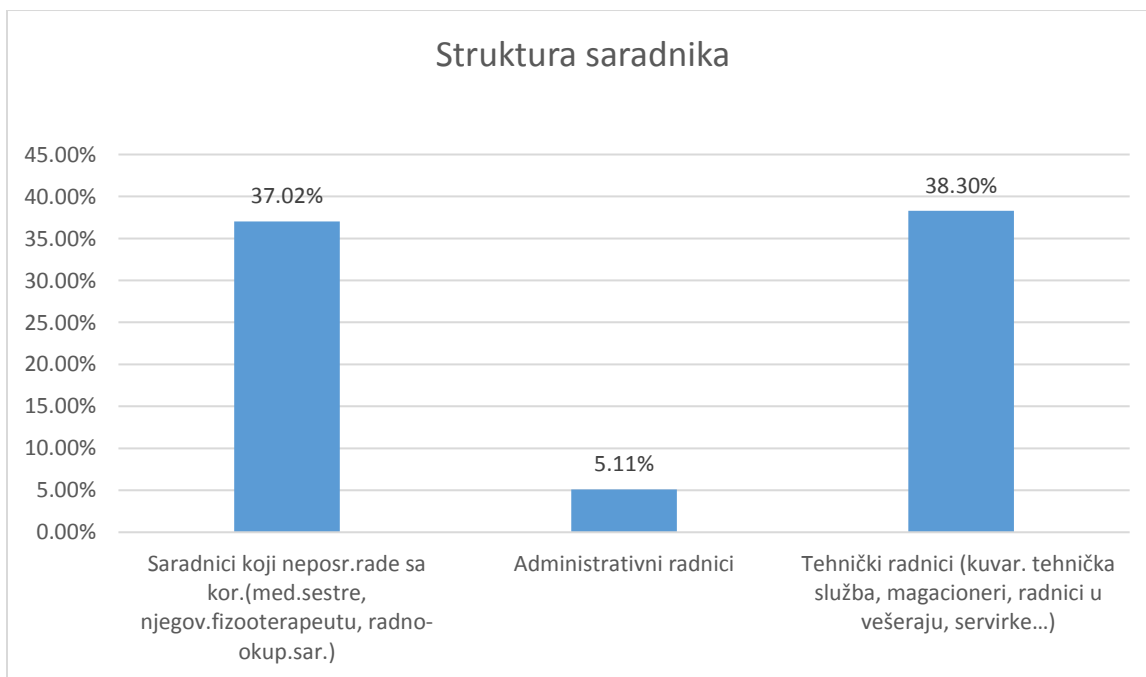
U dijelu koji se odnosi na broj saradnika koji rade neposredno sa korisnicima, uočljivo je da je angažovano 65 medicinskih sestara, njegovateljica 17, fizioterapeuta 2, kao i radno-okupacionih saradnika 3, što iznosi 87 radnika , i čine

46,03% od ukupnog broja saradnika, odnosno 37,02% od ukupnog broja svih angažovanih radnika.

Angažovano je 12 administrativnih radnika, odnosno 6,35% od ukupnog broja saradnika, odnosno 5,11% od ukupnog broja svih angažovanih radnika.

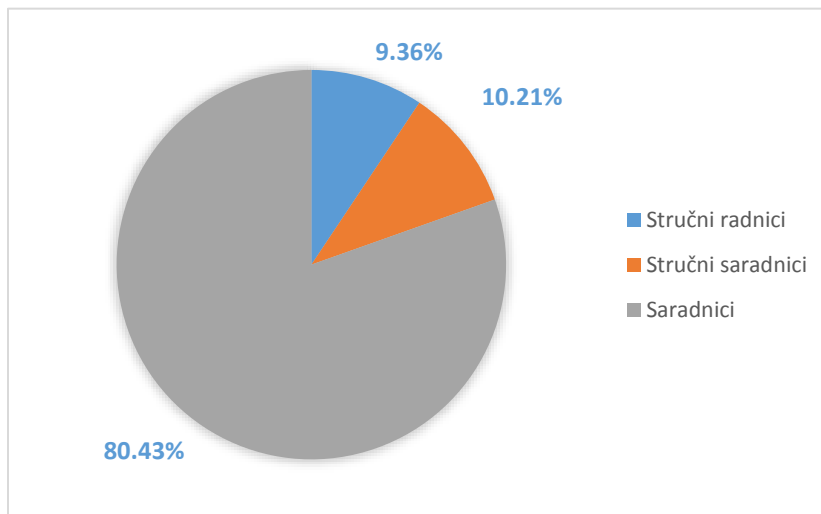
U ustanovama, dominiraju tehnički radnici 90, što čini 47,62% od ukupnog broja saradnika, odnosno 38,30 % od ukupnog broja svih angažovanih radnika.

Grafikon br.1:Struktura saradnika u odnosu na ukupan broj angažovanih radnika na dan 31.12.2018. godine

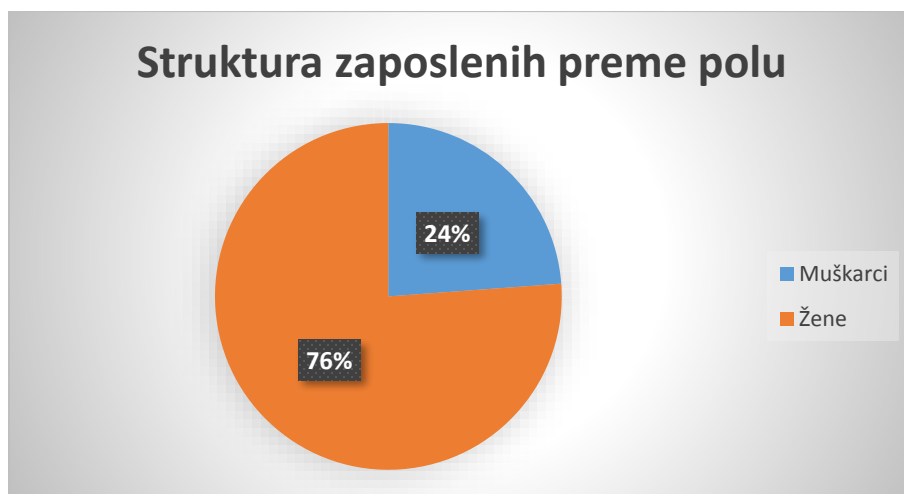
Naredni grafikon prikazuje ukupnu strukturu stručnih radnika, stručnih saradnika i saradnika na dan 31.12.2018. godibe u ustanovama za smještaj odraslih i starih lica.

Grafikon br.2:Struktura stručnih radnika, stručnih saradnika i saradnika na dan 31.12.2018. godine

Među zaposlenim radnicima ima znatno više žena nego muškaraca, 76,17% žena prema 23,83% muškaraca.

Grafikon br.3:Struktura zaposlenih radnika prema polu na dan 31.12.2018. godine

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je izdalo licencu za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite pomenutim ustanovama, a i podaci koji su prikazani govore u prilog činjenici da je struktura zaposlenih povoljna i da su ispoštovani minimalni standardi usluge smještaja odraslih i starih .

4. STRUČNO USAVRŠAVANJE ZAPOSLENIH

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je tokom 2018. godine, organizovao obuke za stručne radnike, stručne saradnike i saradnike u socijalnoj i dječjoj zaštiti. Obukama je obuhvaćeno 40 stručnih radnika iz ustanova za smještaj odraslih i starih.

Tokom 2018. godine realizovane su sljedeće obuke:

1. “Osnovna obuka za rad u ustanovama za smještaj odraslih i starih lica”.

Ova dvodnevna obuka je organizovana po akreditovanom programu u Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, sa ciljem senzibilizacije i edukacije stručnih radnika i stručnih saradnika za pružanje što kvalitetnije usluge u ustanovama za smještaj odraslih i starih lica. Jedna obuka je organizovana u Domu starih “Bijelo Polje”, a druga u Domu starih “Pljevlja”, sa ukupno 30 učesnika.

2. “Primjena Zakona o upravnom postupku” , sa akcentom na specifičnosti pojedinih oblasti-Upravna oblast sistem socijalne i dječje zaštite. Obuka je održana u Podgorici, učestvovala 2 stručna radnika iz ustanova za smještaj odraslih i starih.

3. “Odnosi sa javnošću i medijsko predstavljanje”, učestvovala 3 stručna radnika iz ustanova za smješta odraslih i starih.

4. “Primjena zakona o zaštiti podataka o ličnosti” , učestvovala 4 stručna radnika iz ustanova za smještaj odraslih i starih.

5. “Upotreba asistivne tehnologije u radu sa djecom i mladima sa smjetnjama u razvoju u udruženjima i ustanovama socijalne i dječje zaštite, učestvovao 1 stručni radnik iz ustanova za smještaj odraslih i starih.

U narednoj tabeli su prikazani podaci kroz analizu podataka dobijenih od ustanova o broju radnika koji su pohađali programe stručnog usavršavanja u 2018 . godini.

Tabela br.5.. Broj angažovanih radnika koji su pohađali programe stručnog usavršavanja u 2018.godini

Vrsta programa obuke ili stručnog usavršavanja	Broj radnika
Programi obuke koji su akreditovani u sistemu socijalne zaštite	17
Programi obuke iz oblasti soc.zaštite koji nijesu akreditovani	8
Programi obuke koji su akreditovani u sistemu zdravstvene zaštite	0
Programi obuke iz oblasti zdravstvene zaštite koji nijesu akreditovani	10
Seminari, savjetovanja, konferencije i dr.	34
Neki drugi programi ili usavršavanja (akademsko usavršavanje-specijalizacija, master i sl.)	1

Analizom kvalitativnih podataka koje smo dobili od ustanova najveće interesovanje stručni radnici pokazuju za obukama iz sljedećih oblasti:

- ❖ rad sa dementnim osobama;
- ❖ njega i komunikacija sa hroničnim psihijatrijskim osobama;
- ❖ rad sa osobama sa invaliditetom;
- ❖ komunikacija sa starijih licima;
- ❖ edukacija za radno-okupacionu terapiju;
- ❖ sindrom sagorijevanja na poslu i prevladavanje stresa;

- ❖ bolesti zavisnosti;
- ❖ program podrške porodici
- ❖ program personalne asistencije.

Stručni radnici naglašavaju potrebu za obukama iz oblasti rada sa kojima se najčešće susreću, sa dementnim osobama, konkretnije, sa osobama sa Alchajmerovom bolešću, kao i za rad sa osobama koje su na smještaju zbog različitih mentalnih teškoća, s obzirom na rastući broj korisnika kod kojih su prisutne ove teškoće.

5. KAPACITETI USTANOVA ZA PRUŽANJE USLUGE SMJEŠTAJA

U narednoj tabeli su prikazani detaljni podaci o kapacitetima i broju korisnika po ustanovama u 2018. godini. Prikazane su tri ustanove za smještaj odraslih i starih sa ukupnim kapacitetom od 549 mjesta. Ukupan broj korisnika koji su smješteni tokom 2018. godine bio je 474, “novih” korisnika u 2018 . godini bilo je 161.

Ukupan broj korisnika na dan 31.12.2018. godini je 465, što pokazuju da su smještajni kapaciteti popunjeni 84,70% . Ovdje je neophodno naglasiti da je maksimalna popunjenost kapaciteta u Domu starih “Grabovac” Risan, na kraju godine 94,43%, a u Domu starih “Bijelo Polje” 79,00%, dok je u Domu starih “Pljevlja” koji je sa radom počeo u aprilu mjesecu 2018. godine popunjenost bila 58,06%.

Tabela br.6.:Pregled kapaciteta i broja korisnika domskog smještaja u 2018.godini

Naziv ustanove	Kapacitet	Ukupan broj korisnika tokom 2018. godine	Novi korisnici u 2018. godini	Broj korisnika na dan 31.12.2018.
JU Dom starih "Grabovac" Risan	287	270	52	271
JU Dom starih "Bijelo Polje" Bijelo Polje	200	164	73	158
JU Dom starih "Pljevlja" Pljevlja	62	40	36	36
UKUPNO	549	474	161	465

U narednoj tabeli je prikazana evidencija podnijetih zahtjeva za smještaj, kao i broj korisnika na listi čekanja prema stepenima podrške. Shodno Pravilniku o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih, stepen podrške korisniku se određuje u odnosu na sposobnost neposredne brige o sebi i učestvovanje u aktivnostima života u zajednici, a razvrstava se u četiri stepena.

Ukupan broj podnijetih zahtjeva za smještaj u 2018. godini je 251. Podaci ukazuju da postoji povećan broj zahtjeva, i to 108, za smještajem kod odraslih i starih koji nemaju sposobnosti da se samostalno brinu o sebi (narušenog zdravstvenog stanja i u terminalnim fazama bolesti), što znači da je korisniku potrebno fizičko prisustvo i konstantna pomoć drugog lica, odnosno prvi stepen podrške. Od ukupnog broja korisnika na listi čekanja za uslugu smještaja je 56,41% osoba kojima je potreban prvi stepen podrške.

Tabela br.7: Evidencija podnijetih zahtjeva kod pružalaca uslugaj i broj osoba na listi čekanja

Stepen podrške	Ukupan broj podnijetih zahtjeva za domski smještaj u 2018. godini	Broj korisnika na listi čekanja za uslugu smještaja na dan 31.12.2018. godine
Prvi stepen podrške	108	22
Drugi stepen podrške	34	4
Treći stepen podrške	41	3
Četvrti stepen podrške	68	10
UKUPNO	251	39

Naredna tabela prikazuje strukturu smještajnih kapaciteta ustanova u 2018 . godini. Ustanove za smještaj su namijenjene osobama kojima je neophodna podrška u svakodnevnim aktivnostima samozbrinjavanja i drugim instrumentalnim aktivnostima u dužem vremenskom periodu. Zato je kvalitet stanovanja u svim ustanovama od posebnog značaja.

Broj kreveta u sobama je jedan od značajnih indikatora kvaliteta stanovanja. Prema pravilniku o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještajha odraslih i starih u članu 8 precizirano je da “smještaj u sobi za korisnike obezbjeđuje se za najviše četiri korisnika istog pola. Korisnicima koji su u bračnoj, odnosno vanbračnoj zajednici smještaj se obezbjeđuje u istoj sobi”.

Podaci prikazuju da su najzastupljenije dvokrevetne sobe, ima ih 141 ili 50,90%, zatim 64 trokrevetnih soba ili 23,10%. Slijede jednokrevetne sobe kojih je 52 ili 18,77%. Smještajnih jedinica, apartmanskog tipa ima 12 ili 4,33%. Najmanji broj je četvorokrevetnih soba, ima ih 8 ili 2,89%.

Tabela br.8: Struktura smještajnih kapaciteta usluge smještaja u 2018. godini

Kategorija smještaja	Broj smještajnih jedinica	Broj smještenih korisnika
Apartman	12	10
Jednokrevetna soba	52	51
Dvokrevetna soba	141	243
Trokrevetna soba	64	161
Četvorokrevetna soba	8	0
UKUPNO	277	465

6. KORISNICI USLUGE SMJEŠTAJA ODRASLIH LICA SA INVALIDITETOM I STARIH LICA

Iz godišnjih izvještaja o radu ustanova prikupljeni su osnovni podaci o socio-demografskim odlikama korisnika, kao i o specifičnim karakteristikama kao što su: razlog smještaja, dužina boravka u ustanovi, učestalost i način kontakta sa porodicom, vrste, teškoće invaliditeta korisnika i razlozi napuštanja ustanove. Neki podaci prikupljeni su za ukupan broj korisnika tokom godine, neki na dan 31. decembar, najčešće za oba vremenska presjeka. Komparativnim pristupom po određenim obilježjima dobija se cjelovit uvid u fenomenologiju ciljne grupe u ustanovama za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica, pa time i vjerovatnoća da se utvrde neke nove činjenice koje bi pomogle da se u ustanovama vrše promjene u cilju unapređenja kvaliteta usluga smještaja.

6.1. Osnovne karakteristike korisnika usluge smještaja za odrasle i stare

Naredna tabela prikazuje strukturu korisnika usluge smještaja prema uzrastu i polu u 2018. godini. Prema polu u ustanovama za smještaj odraslih i starih je više žena nego muškaraca. Žene čine 61,8% korisnika, a muškarci 38,92%.

Što se tiče starosne strukture korisnika, podaci ukazuju da je najveći broj korisnika od 65 do 79 godina 212 ili 45,59%. Podaci, takođe ukazuju na visok procenat korisnika starijih od 80 godina u ustanovama, i to 129 ili 27,74%, što je u skladu sa činjenicom da stariji ljudi danas duže žive tako da je i sve više onih koji dočekuju dublju starost u ustanovi, ali i onih koji se u poznijim godinama opredjeljuju za smještaj u ustanovu. Prema podacima broj smještenih korisnika do 64 godine starosti je 124 ili 26,67%.

Tabela br.9: Struktura korisnika domskog smještaja prema uzrastu i polu u 2018. godini

Starost	Muški		Ženski		Ukupno	
	Ukupn o u 2018.	Broj na dan 31.12.201 8.	Ukupn o u 2018.	Broj na dan 31.12.201 8.	Ukupn o u 2018.	Broj na dan 31.12.201 8.
do 64 god.	57	78	29	46	86	124
65-79 god.	63	81	111	131	174	212
80 god.i više	33	22	90	107	123	129
UKUPN O	153	181	230	284	383	465

U narednoj tabeli je prikazana struktura “novih” korisnika koji su smješteni tokom 2018. godine.

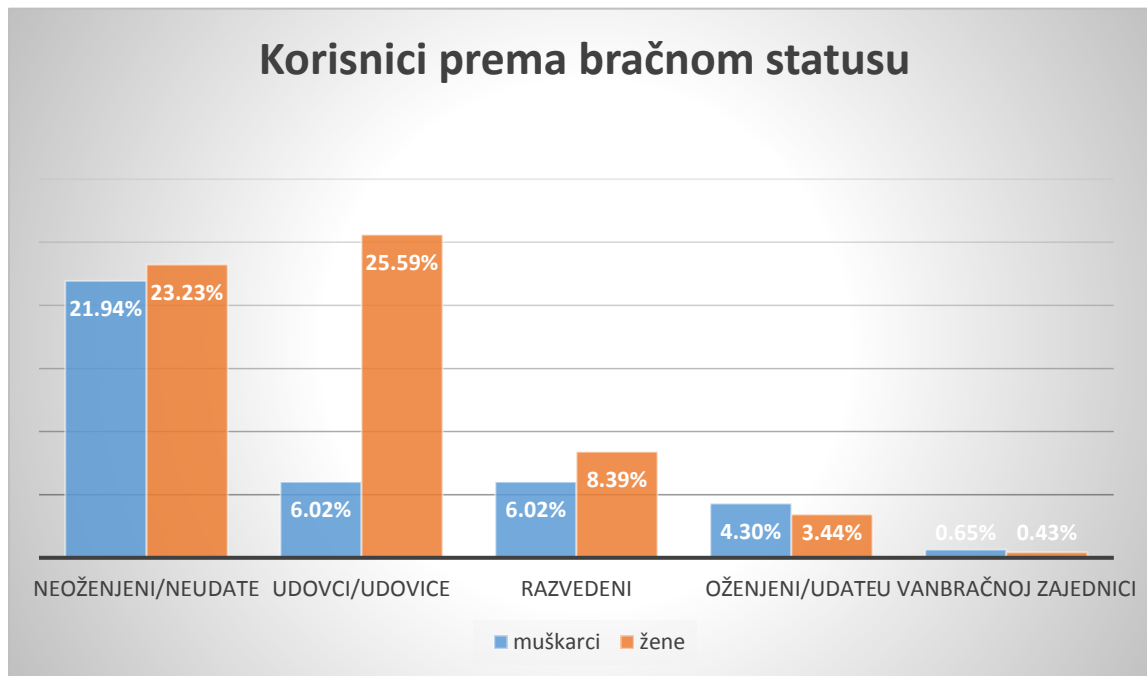
Tabela br.10:Struktura novih korisnika domskog smještaja koji su smješteni tokom 2018. godine

Starost	Muški	Ženski	Ukupno
do 64 god.	18	13	31
65-79 god.	28	53	81
80 god i više	19	34	53
UKUPNO	65	100	165

Sljedeći grafikon prikazuje broj korisnika prema bračnom statusu. U odnosu na bračni status, 210 korisnika ili 45,16% su neoženjeni i neudati korisnici, od kojih je 23,23% žena, a 21,94% muškaraca. Zatim slijede udovci i udovice, 147 ili 31,61%, od kojih je 6,02% muškaraca, a 25,59% žena. Razvedenih korisnika je 67 ili 14,41%, od kojih je 6,02% muškaraca, a 8,39% žena. Oženjenih i udatih korisnika je 36 ili 7,74%, od kojih je 4,30% muškaraca, a 3,44% žena. U vanbračnoj zajednici je 5 korisnika ili 1,08 %.

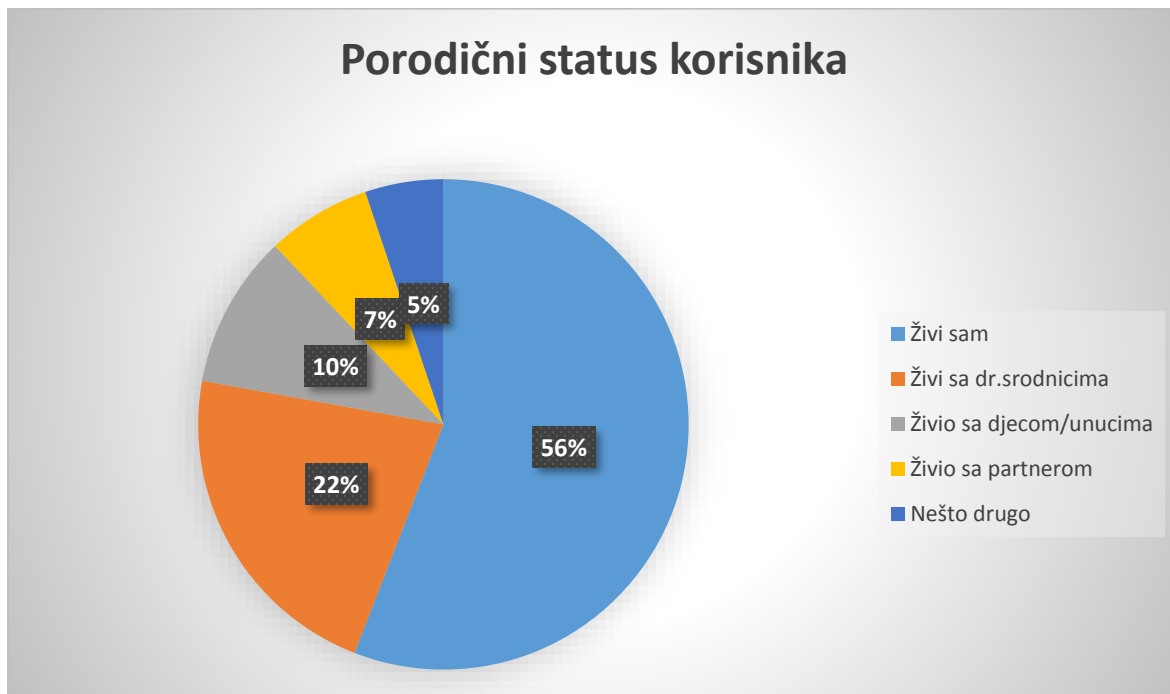
U ukupnom broju korisnika preovlađuju korisnici ženskog pola prema bračnom statusu prije smještaja u dom su udovice.

Grafikon br.4: Korisnici smještaja prema bračnom statusu na dan 31.12.2018. godine

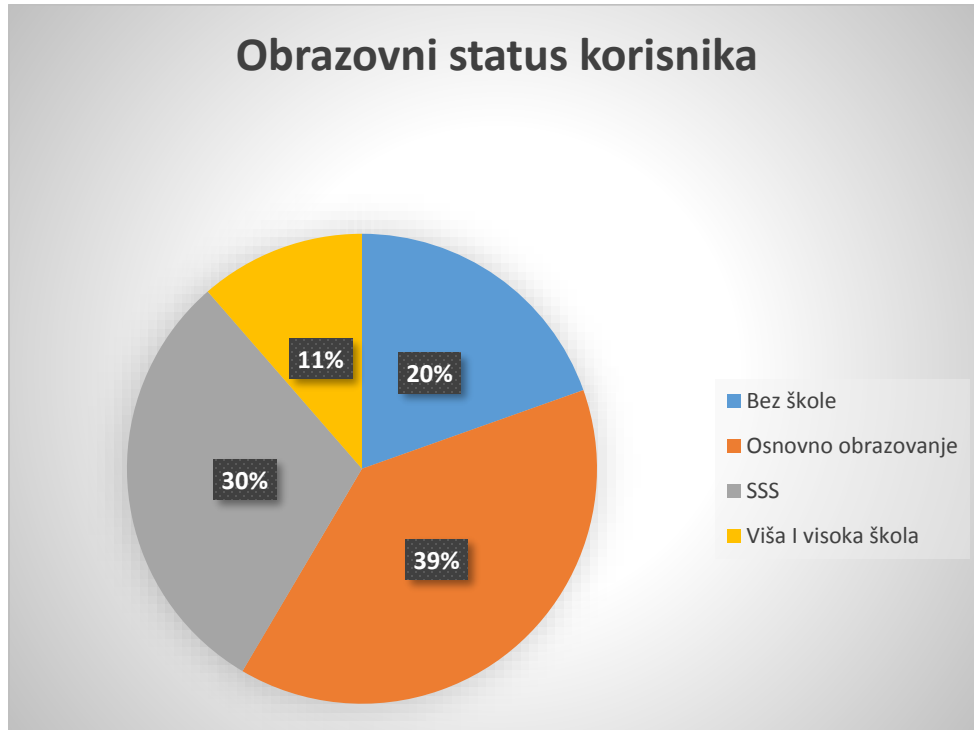
Na narednoj slici prikazan je procenat korisnika smještaja prema porodičnom statusu prije smještaja u ustanovu. U odnosu na ukupan broj korisnika nešto više od polovine 260 korisnika (111 muškaraca, žena 149) ili 55,91% prije smještaja su živjeli sami. Zatim 102 korisnika (44 muškarca, 58 žena) ili 21,94% su živjeli sa drugim srodnicima. Korisnika koji su živjeli u domaćinstvu sa djecom ili unucima je 47 (6 muškaraca, 41 žena) ili 10,11%. Zatim korisnici koji su živjeli sa partnerom 32 (13 muškaraca, žena 19) ili 6,88%.

Grafikon br.5: Korisnici smještaja prema porodičnom statusu na dan 31.12.2018. godine

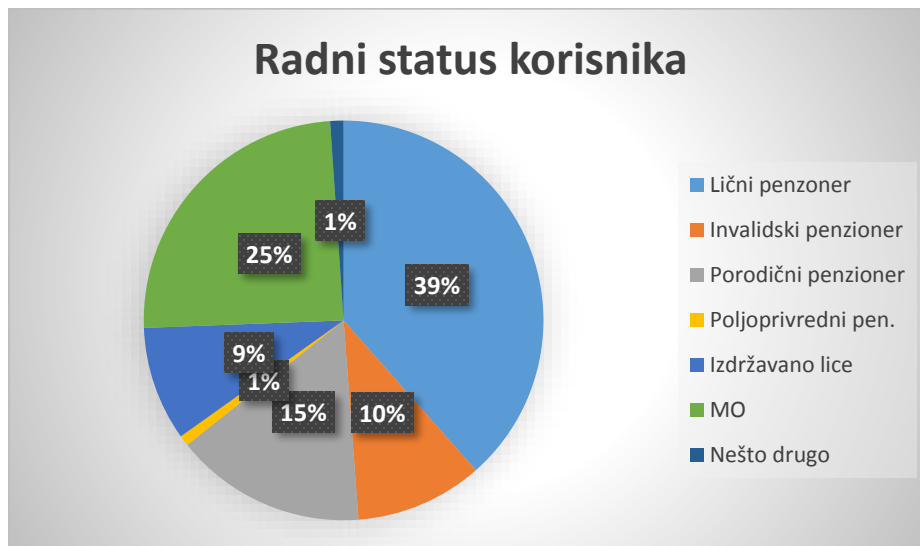
Podaci za obrazovnu struktura korisnika u ustanovama ukazuju da je najveći broj korisnika 181 (65 muškaraca, žena 116) ili 38,92% sa osnovnim obrazovanjem. Zatim 140 korisnika (68 muškaraca, žena 72) ili 30,11% srednjom školom. Slijedi 91 korisnik (16 muškaraca, žena 75), ili 19,57% bez škole. Korisnika sa višom i visokom školom bilo je 53 (32 muškarca, 21 žena) ili 11,40%. Posmatrano po polu može se zaključiti da je obrazovanje žena niže u odnosu na muškarce.

Grafikon br.6: Korisnici smještaja prema obrazovnom statusu na dan 31.12.2018. godine

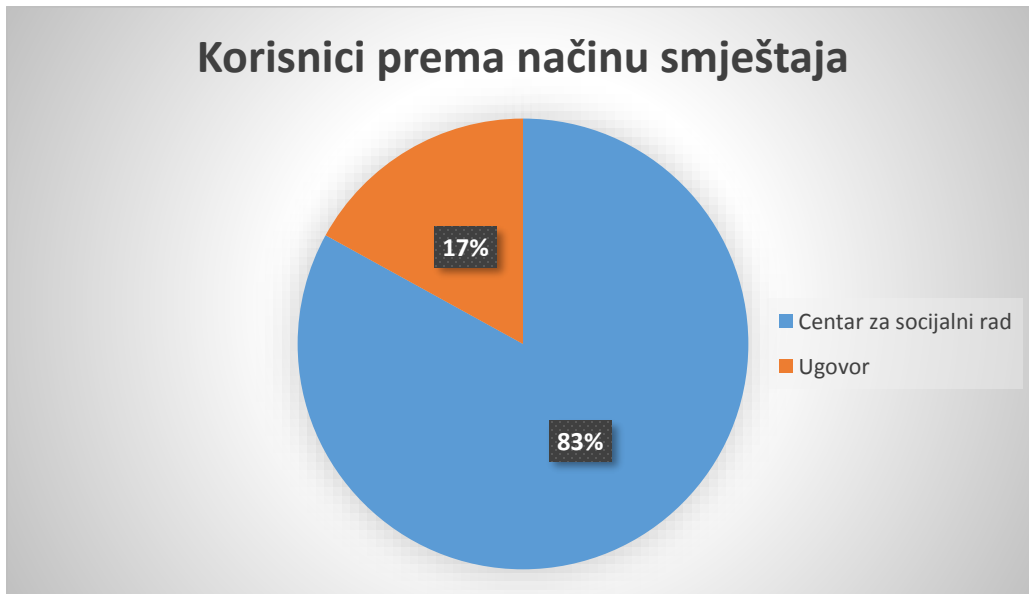
Prema podacima ustanova koji se odnosi na radni status korisnika, najveći broj je penzionera i to 303 ili 65,16%. Najviše je ličnih penzionera 179, zatim porodičnih 72, pa invalidskih 48 i na kraju poljoprivrednih 4. Korisnika materijalnog obezbjeđenja je 114, a izdržavanih lica 43 korisnika.

Grafikon br.7: Korisnici smještaja prema radnom statusu na dan 31.12.2018. godine

Naredni grafikon prikazuje broj korisnika usluge smještaja prema načinu smještaja. Preovlađuju korisnici koji su upućeni od strane centara za socijalni rad i to 386 ili 83,01%. Korisnici koji su smješteni putem sklapanja ugovora sa ustanovom bilo je 79 ili 16.99%.

Grafikon br.8: Korisnici smještaja prema načinu smještaja na dan 31.12.2018. godine

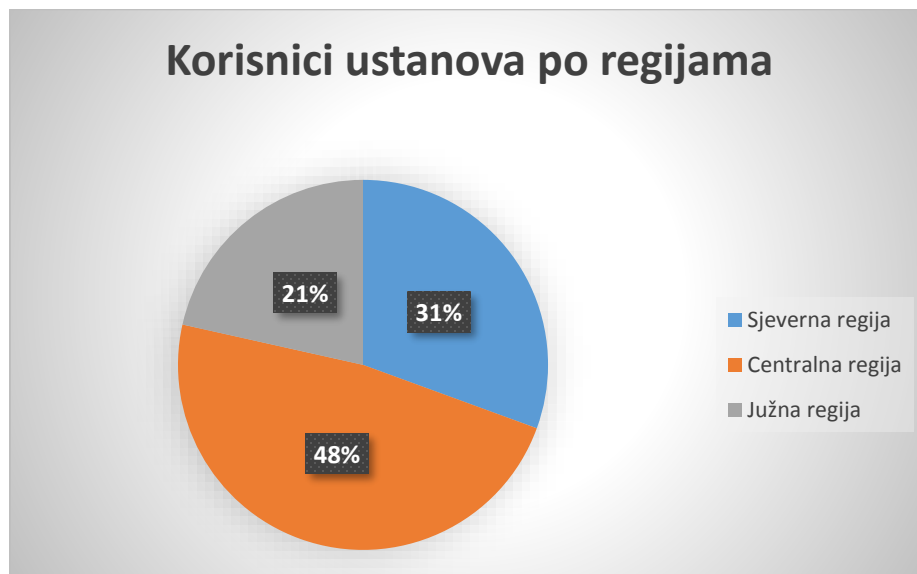
Korisnici koji su smješteni upućivanjem od strane centra za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine prikazani su u narednoj tabeli.

Tabela br.11: Korisnici koji su smješteni upućivanjem od strane centra za socijalni rad na dan 31.12.2018. godine

Naziv centra	Broj korisnika
Podgorica, Golubovci i Tuzi	77
Danilovgrad	13
Cetinje	12
Mojkovac i Kolašin	24
Nikšić, Plužine i Šavnik	59
Kotor, Tivat i Budva	42
Pljevlja i Žabljak	45
Herceg Novi	25
Bar i Ulcinj	16
Berane, Andrijevica i Petnjica	25
Bijelo Polje	35
Plav	7
Rožaje	6
UKUPNO	386

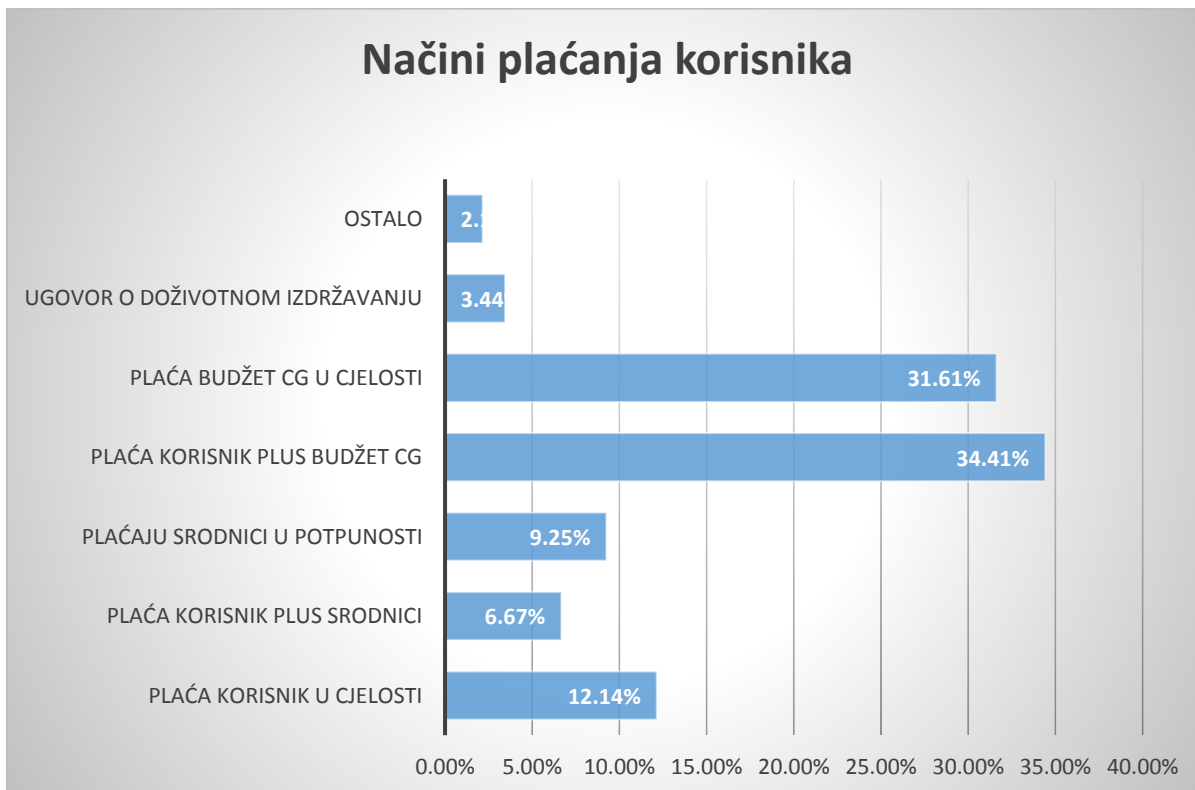
Najveći broj korisnika evidentiran je iz centralne regije, što je i očekivano imajući u vidu i broj stanovnika ovih opština. Zatim slijedi broj korisnika iz sjeverne regije, a najmanji broj je korisnika iz južne regije Crne Gore.

Grafikon br.9: Korisnici smještaja po regijama na dan 31.12.2018. godine

Prikupljeni podaci o načinu finansiranja usluge smještaja odraslih i starih prikazani su u narednoj tabeli . Podaci ukazuju da se najveći broj korisnika i to 160 ili 34,41% finansira dijelom iz sredstava budžeta i dijelom od strane korisnika. Država, budžet u potpunosti finansira smještaj za 147 korisnika ili 31,61%. Zatim slijede korisnici koji se samofinansiraju u cjelosti i to 58 ili 12,47%. Broj korisnika kojima u potpunosti smještaj finansiraju srodnici je 43, odnosno 9,25%. Slijede korisnici koji finansiraju smještaj uz pomoć srodnika i to 31 ili 6,67%. Ima 16 korisnika ili 3,44% koji su sklopili ugovor sa ustanovom o doživotnom izdržavanju.

Grafikon br.10:Korisnici domskog smještaja prema načinu plaćanja smještaja na dan 31.12.2018. godine

6.2. Specifične karakteristike korisnika usluge smještaja za odrasla lica sa invaliditetom i starih lica

U obaveznom stručnom postupku analizirani su domanantni razlozi za smještaj korisnika. Prema podacima ustanova najveći broj korisnika i to 138 ili 29,68 % se odlučio za smještaj zato što porodica nije spremna da vodi brigu o njemu, zatim za 105 korisnika ili 22,58% zbog poteškoća u svakodnevnom funkcionisanju porodice. Oni kojima je odlazak u dom lični izbor je 75 korisnika ili 16,13%.Sljedeća grupa po zastupljenosti su korisnici koji nijesu imali srodnike 62 ili 13,33%, pa socio-materijalna situacija kod 61 korisnika ili 13,12,%. Kao razlog smještaja nasilje u porodici bilo je prisutno ko 9 korisnika ili 1,94%.

Grafikon br.11: Korisnici smještaja prema razlogu smještaja na dan 31.12.2018. godine

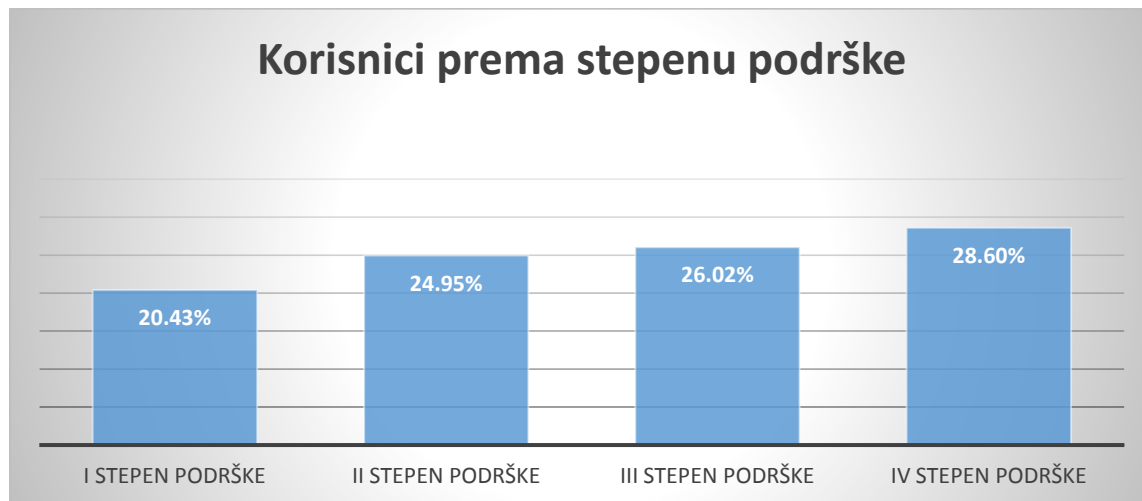
Dužina boravka u ustanovi je veoma različita. Najveći broj korisnika 96 ili 20,65% boravi od jedne do dvije godine, zatim od 5 do 7 godina boravi 92 korisnika ili 19,78%. Od 3 do 4 godine boravi 84 korisnika ili 18,06%, pa do 6 mjeseci 66 korisnika ili 14,19%. Interesantan podatak je da 51 korisnik ili 10,97% korisnika u ustanovi boravi preko 10 godina. Ovaj podatak se odnosi na Dom starih “Grabovac”, jer su druge dvije ustanove osnovane kasnije. Od 7 do 11 mjeseci ima 41 korisnik ili 8,82%, a od 8 do 10 godina boravi 35 korisnika ili 7,53%.

Grafikon br.12: Korisnici smještaja prema dužini boravka u ustanovi na dan 31.12.2018. godine

Neophodno je da sve ustanove za sve korisnike redovno, u skladu sa standardima usluge, određuju potreban stepen podrške. Prikupljeni podaci potvrđuju da je najviše korisnika koji pripadaju četvrtom stepenu podrške 133 ili 28,60%, zatim trećem stepenu podrške 121 ili 26,02%. Slijede korisnici sa drugim stepenom podrške 116 ili 24,95% i na kraju korisnici sa prvim stepenom podrške 95 ili 20,43%. Da se ne stvori pogrešna slika, neophodno uzeti u obzir da je najveći broj korisnika na listi čekanja sa prvim stepenom podrške, što se može vidjeti u tabeli broj 7. Tako da je poseban izazov odgovoriti potrebama sve većeg broja funkcionalno zavisnih i naročito, psihički izmijenjenih korisnika.

Grafikon br.13: Korisnici smještaja prema stepenu podrške na dan 31.12.2018. godine

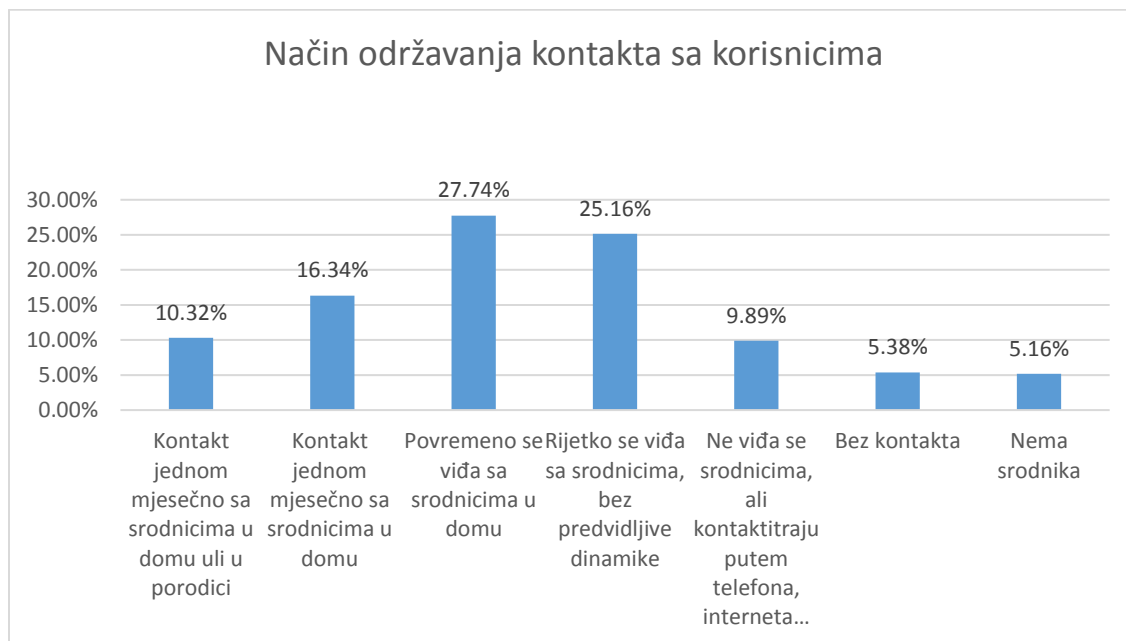

Način održavanja i učestalost kontakta sa srodnicima je indikator koji je prikupljen za cijelu populaciju korisnika. Najveći broj korisnika 129 ili 27,74% povremeno, tj. manje od jednom mjesečno se viđa sa srodnicima u ustanovi, a najmanji broj korisnika 25 ili 5,38% nema kontakta sa srodnicima. Naredna tabela, kao i grafikon prikazuju način održavanja kontakta i učestalost kontakta sa srodnicima.

Tabela br.12: Korisnici domskog smještaja prema načinu održavanja kontakta sa srodnicima na dan 31.12.2018. godine

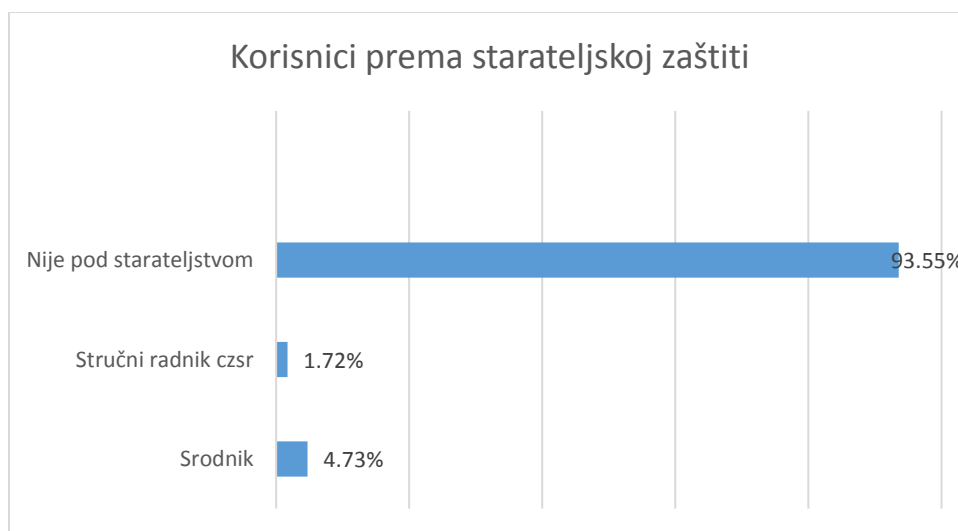
Način održavanja kontakta	Broj korisnika
Redovno (najmanje jednom mjesečno) se viđa sa srodnicima u domu i provodi vikende i praznike u porodici	48
Redovno se viđa sa srodnicima u domu (najmanje jednom mjesečno)	76
Povremeno (manje od jednom mjesečni) se viđa sa srodnicima u domu	129
Rijetko se viđa sa srodnicima, bez predvidljive dinamike	117
Ne viđa se sa srodnicima, ali kontaktiraju putem telefona, internete...	46
Bez kontakta	25
Nema srodnika	24
UKUPNO	465

Grafikon br.14: Korisnici smještaja prema načinu održavanja kontakta sa srodnicima na dan 31.12.2018. godine

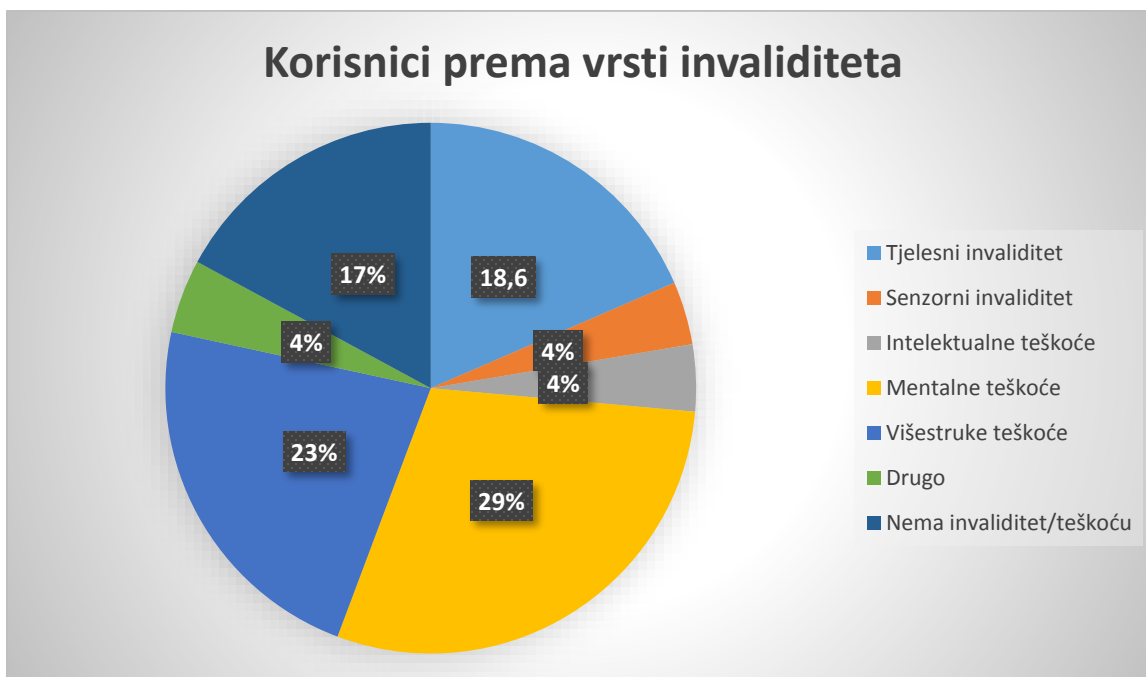
U ustanovama za smještaj odraslih i starih lica mali broj korisnika je lišen poslovne sposobnosti. Broj korisnika kojima je postavljen staratelj je 30 ili 6,45%, od kojih 22 korisnika ima postavljenog staratelja srodnika, a 8 korisnika ima postavljenog staratelja stručnog radnika iz centra za socijalni rad, dok 435 korisnika nije pod starateljstvom ili 93,55%.

Grafikon br.15: Korisnici smještaja prema starateljskoj zaštiti na dan 31.12.2018. godine

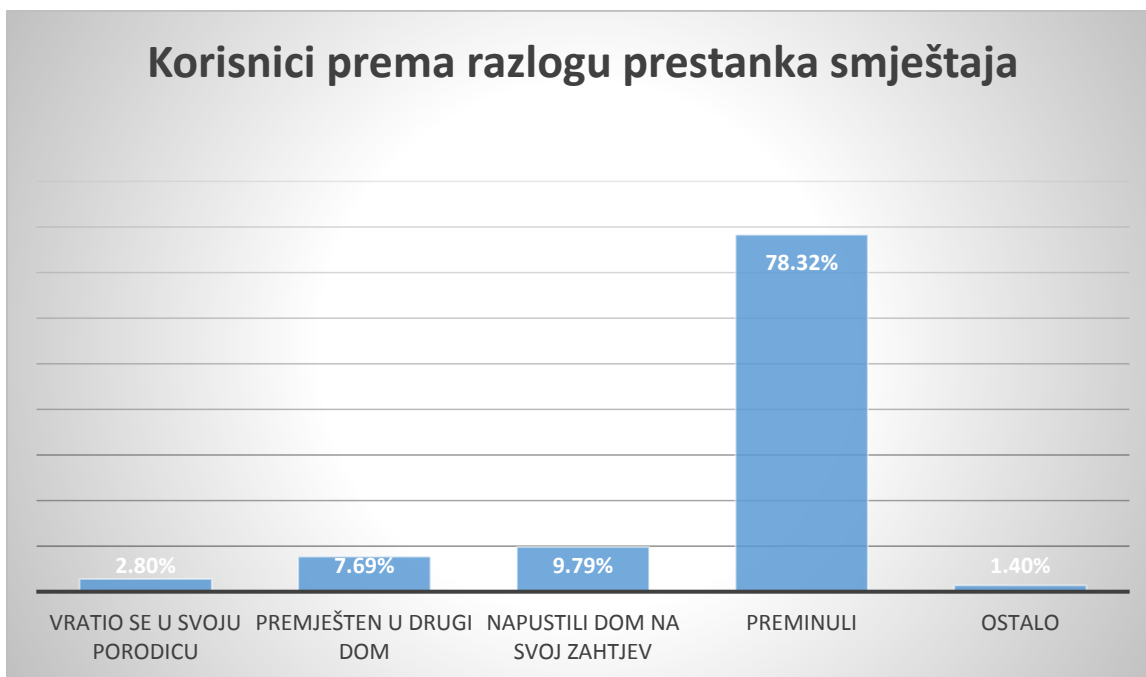
Sa stanovišta zbrinjavanja korisnika i organizovanja svakodnevnog života u ustanovama, podaci o vrsti invaliditeta i stanja mentalnog zdravlja su indikatori od presudnog značaja. Od 465 korisnika koji su u ustanovama boravili na dan 31.12.2018. godine, 137 ili 29,46% korisnika je sa mentalnim teškoćama, zatim 106 korisnika ili 22,80% sa višestrukim teškoćama, pa 84 korisnika, odnosno 18,06% je sa tjelesnim invaliditetom. Od ukupnog broja korisnika 80 ili 17,20% nema tjelesni, senzorni invaliditet, mentalne i intelektualne teškoće. Intelektualne teškoće ima 19 korisnika ili 4,09%, a senzorni invaliditet ima 18 korisnika ili 3,87%.

Grafikon br.16: Korisnici domskog smještaja prema vrstama invaliditeta, mentalnih i intelektualnih teškoća na dan 31.12.2018. godine

Ukupan broj korisnika kojima je tokom 2018. godine prestao smještaj je 143 ili 30,75% ukupne populacije korisnika. Najčešći razlog prestanka smještaja je smrt korisnika i to 112 korisnika ili 78,32%. Domski smještaj je usluga koju korisnik i porodica biraju kao trajni vid zbrinjavanja. Zato je i mali broj korisnika 4 ili 2,80% koji odluče da se vrate u svoju porodicu. Korisnici koji su premješteni u drugu ustanovu tokom godine bilo je 11 ili 7,69%. Na lični zahtjev ustanove je napustili 14 korisnika ili 9,79%. Nema nijednog slučaja da je korisnik upućen na uslugu porodičnog smještaja.

Grafikon br.17: Korisnici domskog smještaja prema razlogu prestanka smještaja na dan 31.12.2018. godine

6.3. Stručni poslovi u ustanovama za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica

Stručni poslovi su sastavni i veoma važan dio usluge smještaja i osnova za realizaciju socijalne i zdravstvene zaštite, svih vidova rehabilitacije i drugih aktivnosti korisnika na smještaju. Prije svega stručni poslovi socijalne zaštite u okviru pružanja usluge smještaja su poslovi procjene karakteristika i potreba korisnika, priprema korisnika, planiranje potrebnih usluga, kao i praćenje toka i efekata zaštite, potreba korisnika i svih neophodnih uslova za realizaciju planiranih ciljeva na individualnom nivou.

Podaci o statusu i potrebama korisnika koji su iznešeni u ovom izvještaju upravo i jesu prikupljeni tokom procesa procjene kao dijela stručnog postupka u radu sa svakim korisnikom.

Prema Pravilniku o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih lica svi pružaoci usluga su dužni da obavljaju procjenu, izrađuju plan usluge i realizuju ponovni pregled za svakog korisnika.

Naredne dvije tabele prikazuju broj individualnih planova i broj korisnika, kao i broj ponovnih pregleda/procjena i broj korisnika.

Tabela br.13: Broj korisnika za koje je u toku 2018. godine urađen individualni plan usluge

Individualni plan usluge	Broj korisnika
467	469

Tabela br.14: Broj korisnika za koje je u toku 2018. godine urađena procjena/ponovni pregled

Procjena/pregled	Broj korisnika
354	429

Ustanove za smještaj su dužne da uspostave procedure o postupanju u slučaju nasilja u skladu sa Zakonom i važećim Protokolima. Od strane internog tima ustanova u toku 2018 . godine su evidentirana 4 korisnika, žrtve nasilja. Prema vrsti nasilja , u svim slučajevima je bilo u pitanju fizičko nasilje. Postojeći podaci ne daju mogućnost zaključivanja o realnoj rasprostranjenosti nasilja u ustanovama za smještaj. Otvaraju se brojna pitanja, o dnosu prema nasilju, kao i kako stručni radnici tretiraju nasilje nad starijima u ustanovama za smještaj.

Tabela br.15: Broj prijava/žalbi evidentiranih od strane internog tima ustanove zbog nasilja nad korisnicima u toku 2018. godine

Broj prijava/žalbi	Žrtve/korisnici - broj
4	4

Tabela br.16: Korisnici žrtve nasilja prema vrsti nasilja kome su bili izloženi u ustanovi u 2018. godini

Vrsta nasilja	Broj korisnika
Fizičko nasilje	4
Emocionalno nasilje	0
Seksualno nasilje	0
Ekonomsko nasilje	0
Zanemarivanje	0
UKUPNO	4

Dom starih “Grbovac” u oktobru 2013.godine je dobio sertifikat za sistem kvaliteta u skladu sa standardima ISO 9001-2008, a u avgustu 2016. godine sprovedena je resertifikacija i dobili su novi sertifikat za sistem kvaliteta u skladu sa standardima ISO 9001-2015, sa jasno definisanim procedurama funkcionisanja ustanove po kojima se postupa. Standardi su doprinijeli unapređenju rada i komplementarni su sa standardima za uslugu smještaja po propisima Crne Gore. ISO standardi su djelimično komplementarni sa zahtjevima koje u pogledu podataka postavlja Informacioni sistem socijalnog staranja (socijalni karton). U skladu sa ISO standardima sprovodi se Anketa zadovoljstva korisnika, zadovoljstva zaposlenih i zadovoljstva rodbine. U 2018. godini Dom starih “Grabovac” je sproveo anketu zadovoljstva korisnika, zadovoljstva zaposlenih i zadovoljstva rodbine. U ostale dvije ustanove u toku edukacija zaposlenih, radi uvođenja ISO standarda 9001-2015, nakon čega će postupati po usvojenim procedurama.

Godišnji izvještaji ustanova informišu o raznim sadržajima, kulturno zabavnom životu korisnika, različitim aktivnostima, o individualnom i grupnom radu. Raznim aktivnostima u radno-okupacionim terapijama, terapijskim zajednicama, posjetama raznim manifestacijama, izletima.

7. PRUŽANJE USLUGA SMJEŠTAJA

Saglasno poslovima utvrđenim Zakonom o socijalno i dječjoj zaštiti, djelatnost Doma obuhvata: pružanje usluga smještaja odraslim licima sa invaliditetom i starim licima, pružanje usluga podrške za život u zajednici, pružanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga, pružanje stručne podrške i sprovođenje odgovarajuće obuke pružaocima usluge porodičnog smještaja, radno-okupaciono angažovanje, koje se odnosi na obezbjeđivanje radne i okupacione terapije, kulturno-zabavnih aktivnosti i sl. i zdravstvenu zaštitu koja se obezbjeđuje, u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju.

Usluga domski smještaj podrazumijeva, prema propisanom minimumu standarda kvaliteta ove usluge, obezbjeđenje više različitih elemenata usluge. Prvenstveno je, pružalac usluge dužan da obezbijedi odgovarajući stambeni prostor, materijalne uslove, smještaj u skladu sa polom korisnika, ishranu, dostupnost zdravstvenih usluga, održavanje higijene, sigurno okruženje, razvoj potencijala i osnaživanje korisnika.

Zdravstvena zaštita se pruža korisnicima u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju. U Domu starih "Grabovac" zaposlen je ljekar koji pruža primarni nivo zdravstvene zaštite. Zdravstvene usluge iz reda "sekundarnog nivoa zdravstvene zaštite" su zdravstvene usluge u formi konsultanata angažovanih

ugovorom o djelu i obavljaju ih sedam ljekara specijalista i to iz oblasti: interne medicine, psihijatrije, fizikalne medicine, neurologije, dermatovenerologije i stomatologij. U Domu “Bijelo Polje” zdravstvenu zaštitu pruža izabrani ljekar iz Doma zdravlja. Takođe, za zdravstvenu zaštitu angažuju konsultante, ljekare različitih specijalnosti. U Domu “Pljevlja” zdravstvenu zaštitu pruža izabrani ljekar iz Doma zdravlja.

Pored domskog smještaja ustanove pružaju tri usluge. Dom starih “Grabovac “ ima prihvatilište za odrasla i stara lica . Dom starih “Bijelo Polje” ima Dnevni boravak za stara lica sa 20 korisnika i uslugu pomoć u kući sa kojim je obezbijeđeno 38 korisnika.

Tabela br.17:Ostale usluge koje ustanova pruža osim domskog smještaja

Naziv ustanove	Usluga	Br. korisnika
JU Dom starih “Grabovac”	Prihvatilište za odrasla i stara lica	4
JU Dom starih “Bijelo Polje”	Dnevni boravak za stara lica	20
JU Dom starih “Bijelo Polje”	Gerontomaćice-pomoć u kući	38

8. ZAKLJUČCI

Izveštaj o radu ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u Crnoj Gori se odnosi za 2018 . godinu i predstavlja prvi integrisani izvještaj o radu ustanova za smještaj odraslih i starih.

Sačinjen je na osnovu pojedinačnih statističkih i narativnih izvještaja koji je svaki pružalac usluga u obavezi da dostavi Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu. Godišnji statistički izvještaji ustanova počivaju na evidencijama koje nijesu dovoljno uređene niti ujednačene, što podatke čini nedovoljno pouzdanim. Podatke o svakom korisniku ustanove unose u informacioni sistem socijalnog staranja, ali su neki podaci još uvijek nedostupni. Stoga je potrebno ujednačiti način vođenja evidencije za sve ustanove.

Reforma sistema socijalne i dječje zaštite, donošenje Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih, dovela je do bitnih promjena u pozitivnom smislu. Struktura zaposlenih u ustanovama za smještaj je značajno povoljnija u odnosu na predhodni period, uveden je informacioni sistem socijalnog staranja, zatim stručno usavršavanje zaposlenih. Takođe, u okviru ustanova pored domskog smještaja razvijene su i prve usluge.

Trenutno u ustanovama za smještaj zaposleno je 235 radnika, a 22 su stručni radnici što čini 9,36% .U ustanovama je angažovano 24 stručna saradnika što čini 10,21%. Saradnika ima 189 , što čini 80,43% od ukupnog broja. Saradnici koji neposredno rade sa korisnicima je 87 što čini 46,03% od ukupnog broja saradnika, odnosno 37,02% od ukupnog broja svih angažovanih radnika. Podaci koji su prikazani govore u prilog činjenici da je struktura zaposlenih povoljna.

Što se tiče kapaciteta ustanova neophodno je naglasiti da je maksimalna popunjenost kapaciteta u Domu starih "Grabovac" 94,43%, zatim Dom starih "Bijelo Polje" 79,00%, dok je u Domu starih "Pljevlja" popunjenost bila 58,06%. Važno je voditi računa da smještaj bude geografski raspoređen tako da je što bliže stalnom mjestu stanovanja potencijalnih korisnika. Takođe, dodatno razvijati čitav niz dostupnih, lokalnih usluga koji će omogućiti starijim licima što je mogući duži ostanak u svom domu i poznatom okruženju, u svom socijalnom miljeu. Dakle, preporuka je da pružaoci usluga domskog smještaja razvijaju kompetencije i resurse za pružanje i drugih, nerezidencijalnih usluga u lokalnoj zajednici.

Ukupan broj korisnika na kraju 2018. godine je 465. Dominiraju korisnici starosti od 65 do 79 godina i to 45,59% , zatim korisnici preko 80 godina i to 27,74% i korisnici do 64 godine starosti 26,67%. U ustanovama dominiraju žene. Evidentne su razlike između muškaraca žena, žene duže žive, češće su udovice, imaju niže obrazovanje od muškaraca.

Preko polovine korisnika prije smještaja su živjeli sami. Najveći broj korisnika 38,92% je sa osnovnim obrazovanjem, 65,16% imaju penziju. Najveći broj korisnika i to 34,34% finansira smještaj jednim dijelom iz svojih sredstava plus dijelom iz budžeta. Dominantni razlog smještaja korisnika je da porodica nije u mogućnosti da vodi brigu o korisniku. Najveći broj korisnika 27,74% povremeno, manje od jednom mjesečno se viđa sa srodnicima u ustanovi, dok 5,38% korisnika nema kontakta sa srodnicima.

Podaci pokazuju da je najveći broj korisnika 26,02% koji pripadaju četvrtom stepenu podrške. Međutim, veoma važan podatak se mora uzeti u obzir da je najveći broj korisnika na listi čekanja za uslugu smještaja je 54,41% kojima je potreban prvi stepen podrške, što govori o potrebama sve većeg broja funkcionalno zavisnih korisnika.

Svega je 17,20% korisnika nema tjelesni, senzorni invaliditet, mentalne i intelektualne teškoće.

Najčešći razlog za prestanak smještaja je smrt korisnika i to 78,32%.

Reforma sistema socijalne i dječje zaštite, proces transformacije podstiče ustanove i na razvijanje različitih vrsta usluga namijenjenih starijim i odraslim licima u lokalnoj zajednici. U Domu starih "Grabovac" funkcioniše Prihvatilište za odrasla i stara lica, dok je u sklopu Doma starih "Bijelo Polje" otvoren Dnevni boravak za stara lica i pomoć u kući.

Ustanove za smještaj odraslih i starih imaju značajnu ulogu u razvoju lokalnih usluga, kao što je od skoro počelo da daje rezultate. Preporuka je da se procesi transformacije ustanova za smještaj odraslih i starih nastave dinamičnije i intenzivnije. Takođe, kao preporuka ustanovama za smještaj odraslih i starih lica, što je i jedna od njihovih djelatnosti pružanje stručne podrške i sprovođenje odgovarajuće obuke pružaocima usluge porodičnog smještaja.

U toku 2019. godine Zavod za socijalnu i dječju zaštitu će u okviru svoje redovne djelatnosti, obaviti stručni nadzor u ustanovama, a vezano za izradu individualnih planova za svakog korisnika, kao i reviziju individualnih planova, koje zajednički rade stručni radnici ustanove i centara za socijalni rad.

